

Naar binnen én naar buiten

Strategisch beleidsplan SVZH 2023-2027

Samenwerkende
Vrijescholen
Zuid-Holland

Samen in vrijheid
Geïnspireerd door de geestelijke wereld
Vanuit gelijkwaardigheid
Met broederschap als fundament

Werken wij samen

Om de ons toevertrouwde kinderen
Als persoon te laten ontwikkelen
Opdat zij zich vol liefde
Met de wereld willen verbinden.

Grondsteenspreuk
Samenwerkende Vrijescholen Zuid-Holland
23 maart 2023

Inhoudsopgave

Grondsteenspreuk	2		
Inleiding	5		
1 Over de SVZH	6	5 Waar gaan we naartoe?	23
1.1 Onze identiteit		5.1 Onze missie 5.2	
1.2 Eenheid in verscheidenheid		Onze kernwaarden	
1.3 Organisatiestructuur		5.3 Onze visie	
1.4 In de schoolorganisaties		5.4 Onze besturingsfilosofie	
1.5 Samenwerking met overige partijen		5.5 Onze ambities	
2 Over de kracht van ons onderwijs	11	6 Hoe we onze doelen willen verwezenlijken	26
2.1 Brede vorming		6.1 Er is permanent aandacht voor de identiteit van de vrijeschool	
2.2 Subjectiverend onderwijs		6.2 We zetten in op het vinden, binden en gezond houden van personeel	
2.3 Wereldgericht onderwijs		6.3 Leerlingen behalen de referentieniveaus die je van hen mag verwachten	
2.4 Gezondmakend onderwijs		6.4 We hebben een gezonde financiële bedrijfsvoering	
2.5 Jaarfeesten		6.5 De scholen zijn in populatie een afspiegeling van de wijk/regio	
2.6 Ontwikkelingsfasen en periodeonderwijs			
2.7 Pedagogisch leiderschap			
3 Waar staan we nu?	16	7 Implementatie in de praktijk	30
3.1 Evaluatie van het vorige beleidsplan		7.1 Vertaling naar de scholen	
3.2 Onze marktpositie		7.2 Monitoring	
3.3 De actuele situatie		Literatuurlijst	31
4 Wat zien we in onze omgeving?	20		
4.1 DESTEP-analyse			
4.1.1 Demografie			
4.1.2 Economie			
4.1.3 Sociaal-cultureel			
4.1.4 Technologie			
4.1.5 Ecologie			
4.1.6 Politiek-juridisch			
4.2 Sterkte- en zwakteanalyse			

‘Wat in de praktijk van de huidige maatschappij nodig is, moet zich afspiegelen in de inrichting en organisatie van de Waldorfschool (vrijeschool). Het elan en de geestkracht die men in de maatschappij werkzaam wil zien, moeten door opvoeding en onderwijs in de leerlingen worden opgewekt.’

Rudolf Steiner (1919)

Inleiding

Naar binnen én naar buiten. Dat is de naam van het strategische beleidsplan 2023-2027 van Stichting SVZH. Met deze titel zeggen we iets over onze focus.

De komende vier jaar willen we de kracht van het vrijeschoolonderwijs verder versterken. We blijven, vanuit onze pedagogische visie, kwalitatief goed onderwijs geven. Onderwijs, dat in dienst staat van de brede vorming van kinderen: het draait om denken, voelen en handelen. Dat is de beweging naar binnen. Tegelijkertijd zoeken we de verbinding met de wereld om ons heen. We begeleiden leerlingen naar het steeds volwassener in de wereld staan, opdat zij straks autonoom én in verbinding met anderen zelfstandig hun leven kunnen inrichten. Dat is de beweging naar buiten.

We geven kwalitatief goed onderwijs dat in dienst staat van de brede vorming van kinderen

Pedagogisch-intentioneel handelen

Het vrijeschoolonderwijs heeft een uitgesproken visie. Het wil bijdragen aan een maatschappij, waarin mensen vanuit hun eigen talenten, waarden en verlangens werken aan een rechtvaardig, sociaal en vrij bestaan. Binnen de SVZH willen we handelen op een manier die in lijn is met wat we beogen, met dat wat we nastreven. Dat zou je intentioneel-pedagogisch handelen kunnen noemen. Dit intentioneel-pedagogisch handelen staat centraal in het strategische beleidsplan.

Onderwijs – vanuit een visie en met een intentie – vraagt om het bouwen aan een beweeglijke, lerende

onderwijsgemeenschap. Een gemeenschap, waarin je er voortdurend samen aan werkt om dat wat je beoogt, dat wat je doet en hoe je samen bent, met elkaar in overeenstemming te brengen. Dit strategisch beleidsplan is erop gericht om deze lerende gemeenschap te versterken.

Onderlegger

Met dit plan zetten wij de koers uit voor de ontwikkeling van het onderwijs binnen de SVZH-scholen. We maken duidelijk waar we nu staan, waar we heen willen en hoe we onze ambities gaan realiseren in de komende jaren. Daarbij vinden we het belangrijk om te doen wat werkt. Daarom schenken we in dit strategische beleidsplan aandacht aan theoretische onderbouwing. Ook formuleren we duidelijk haalbare doelen. Het plan is een gemeenschappelijk kader. Daarbinnen hebben scholen uiteraard ruimte om eigen accenten te leggen.

Totstandkoming

Dit strategische beleidsplan is het resultaat van goede gesprekken met velen, onder wie schoolleiders, leraren, intern begeleiders, leerlingen, ouders, de gemeenschappelijke medezeggenschapsraad en de raad van toezicht.

December 2022, Rotterdam

Jan Jaap Hubeek,
bestuurder Stichting

Samenwerkende Vrijescholen Zuid-Holland (SVZH)

1. Over de SVZH

In dit hoofdstuk belichten we kort enkele kenmerken van de Stichting Samenwerkende Vrijescholen Zuid-Holland en haar scholen.

1.1 Onze identiteit

Vrijescholen, soms ook wel Waldorfscholen genoemd, zijn van oorsprong vernieuwingsscholen. Internationaal leggen vrijescholen eigen accenten en maken ze eigen keuzes. Maar ze delen een aantal uitgangspunten en overtuigingen, die ook de leidraad zijn in ons onderwijs.

Het vrijeschoolonderwijs komt voort uit de antroposofie van Rudolf Steiner (1861-1925). In de antroposofie wordt de mens gezien als een geheel van geest, ziel en lichaam. Een kind heeft volgens Steiner dan ook niet alleen kennis nodig, maar eveneens een warm gevoelsleven en een sterk lichaam. Deze basisgedachte vormt de kern van de vrijeschoolpedagogiek. In het huidige vrijeschoolonderwijs spreken we hoofd, hart en handen aan. Met 'hoofd' bedoelen we het vermogen tot denken, begrijpen, concluderen, abstraheren. Met 'hart' doelen we op het gevoelsleven: betrokkenheid, inlevingsvermogen, emotionele intelligentie, zelfvertrouwen en -waardering, verbeelding, gevoel voor schoonheid. En met de handen wordt het lichamelijk-motorische, plus de realisatie van voornemens bedoeld.

We spreken hoofd, hart en handen aan met ons onderwijs

De antroposofie gaat ervan uit dat ieder mens op aarde komt met een eigen levensdoel. Om trouw te kunnen zijn aan dit doel – en de richting van het eigen leven te kunnen bepalen – is het belangrijk dat kinderen zichzelf leren kennen en hun talenten en vaardigheden ontwikkelen. Het onderwijs op de SVZH-scholen begeleidt kinderen hierbij. Zo zal ieder kind later, als volwassene, op creatieve, zelfstandige en authentieke manier vorm kunnen geven aan zijn leven en aan het samenleven met de mensen om hem heen.

In hoofdstuk 2 gaan we dieper in op de theoretische noties achter ons onderwijs en hoe we deze vormgeven in de dagelijkse praktijk.

1.2 Eenheid in verscheidenheid

De Stichting Samenwerkende Vrijescholen Zuid-Holland is per 1 januari 2015 het bevoegd gezag van acht veelkleurige scholen. Elke school heeft haar eigen geschiedenis en karakter. Wat de scholen bindt, is de pedagogische visie van waaruit gewerkt wordt. De samenwerking is tot stand gekomen om gezamenlijk op verschillende terreinen het werk op de scholen te versterken.

De SVZH-scholen werken intensief samen binnen de stichting, vanuit de verantwoordelijkheid om het vrijeschoolonderwijs in de regio verder te ontwikkelen en krachtiger op de kaart te zetten.

De SVZH verzorgt nu vrijeschoolonderwijs voor zo'n tweeduizend leerlingen van vier tot dertien jaar en stimuleert een samenhangende pedagogische ontwikkel- en leerlijn voor leerlingen van twee tot achttien. Dat doen we:

- vanuit acht vrijescholen (negen locaties) voor basisonderwijs in Den Haag, Delft, Rotterdam, Dordrecht, Oud-Beijerland en Krimpen aan den IJssel;
- door samenwerking met zes aan de scholen verbonden peuter- en naschoolse opvangorganisaties, die aansluiten bij de vrijeschoolpedagogiek;
- middels samenwerking met drie vrijescholen voor voortgezet onderwijs in Leiden, Den Haag en Rotterdam, een vrijeschoolafdeling voor voortgezet onderwijs in Delft en een afdeling voor beroepsgericht vmbo in Rotterdam;
- door borging van een goede inhoudelijke aansluiting op elke vorm van voortgezet onderwijs.

De SVZH-scholen werken met name intensief samen op een aantal domeinen: inrichting van het onderwijs, personeel, identiteit, kwaliteit, profilering & marketing, financiën & beheer, organisatie, samenwerking met ouders en de omgeving, huisvesting & blauwgroene buitenplaatsen. Er is een jaarlijkse conferentie voor alle medewerkers van de stichting. Ook heeft de SVZH een eigen academie, waarin de gezamenlijke scholing, professionalisering en kennisuitwisseling van leraren wordt gerealiseerd.

Onder voorzitterschap van de stafmedewerker onderwijskwaliteit is er ongeveer zes keer per jaar een overleg van de intern begeleiders van alle scholen. Daarin worden actuele ontwikkelingen ten aanzien van onderwijskwaliteit en kwaliteitstoezicht besproken en worden adviezen aan het managementteam voorbereid.

Alle scholen hebben een eigen klachtenprocedure. Deze staat in de schoolgidsen en is ook terug te vinden via de websites van de scholen. Daarnaast is de stichting aangesloten bij de landelijke klachtencommissie, GCBO.

Voor alle scholen is er een gezamenlijke, externe vertrouwenspersoon aan de stichting verbonden. Deze heeft een onafhankelijke positie en is in dienst van het Centrum Educatieve Dienstverlening.

1.3 Organisatiestructuur

Bestuur

Voorafgaand aan de formele fusie van de acht vrijescholen in onze regio werd in 2013 de bestuursstructuur aangepast, conform de Code goed bestuur van de PO-Raad. Het bestuur van de SVZH bestaat sindsdien uit een eenhoofdig college van bestuur. Dit is het bevoegd gezag van de stichting. Het college van bestuur is integraal verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs, het financieel beheer, de kwaliteitscultuur en de (continuïteit van de) organisatie. Ook is het de taak van het bestuur om na te denken over de eigen ambities. De bevoegdheden van het bestuur zijn vastgelegd in het statuut en bestuursreglement van de stichting.

Toezicht

Het toezicht ligt in handen van de raad van toezicht. De leden komen ongeveer zes keer per jaar bijeen om de bestuurder te adviseren en goedkeuring te geven aan bestuurlijke besluiten. De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het beoordelen van het functioneren van het bestuur. De taken en verantwoordelijkheden van deze raad zijn ook vastgelegd in het statuut en bestuursreglement.

Bestuursbureau

De bestuurder en de schoolleiders krijgen – vanuit het bestuursbureau – ondersteuning op het gebied van

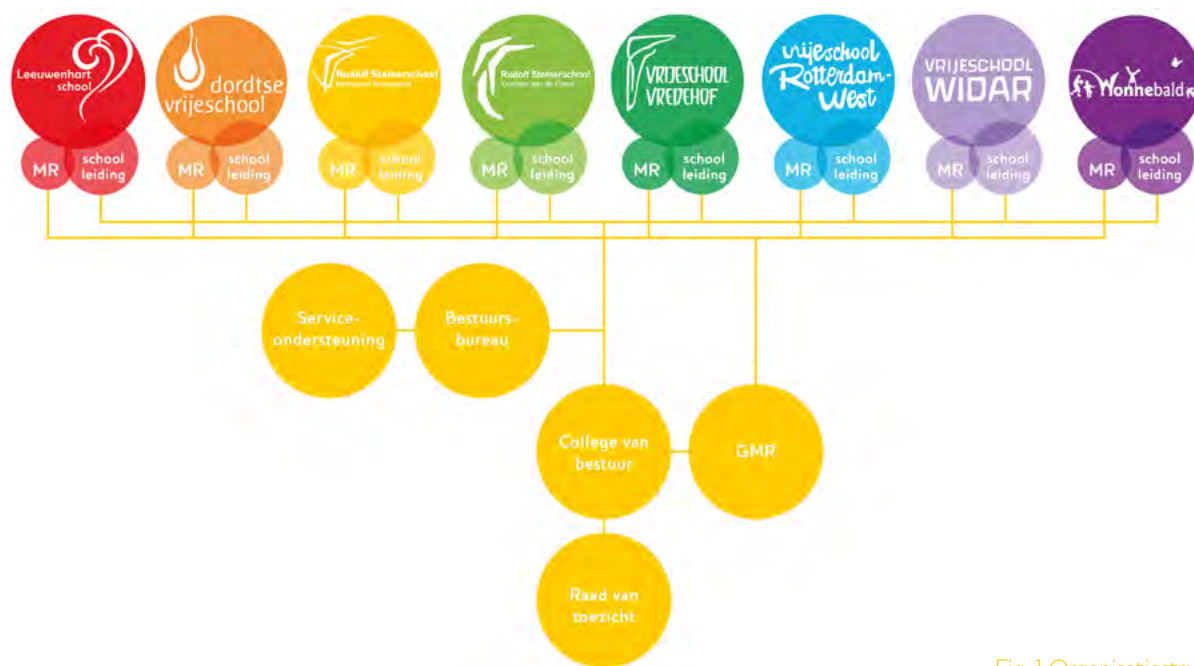

Fig. 1 Organisatiestructuur

personeelsbeleid, communicatie, onderwijs en financiën. Het bestuursbureau is gevestigd in Rotterdam.

MT

Onder voorzitterschap van de bestuurder vormen de schoolleiders van de SVZH-scholen gezamenlijk het managementteam (MT). Eens per maand komen de schoolleiders bij elkaar om gezamenlijk het beleid vorm te geven en elkaar te adviseren. Daarnaast komt het MT tweewekelijks online bij elkaar om praktische zaken af te stemmen.

GMR

SVZH-breed functioneert een gemeenschappelijke medezeggenschapsraad (GMR), waar beleidszaken gezamenlijk worden besproken. De GMR stelt jaarlijks een agenda vast, waarin naast wettelijke taken ook eigen aandachtspunten worden geformuleerd. De GMR vergadert circa acht keer per jaar in aanwezigheid van het bestuur, en twee keer in aanwezigheid RvT.. De taken en verantwoordelijkheden van de GMR zijn vastgelegd in het managementstatuut en de (G)MR-reglementen.

1.4 In de schoolorganisaties

Schoolteam

Elke SVZH-school heeft een directeur (schoolleider), die integraal verantwoordelijk is voor de eigen school

en hoe leraren en ouders daarin samenwerken. De directeur voert ook het SVZH-beleid in de school uit. De taken en verantwoordelijkheden van de schoolleiders zijn vastgelegd in het managementstatuut en het functiebouwwerk.

Leraren vormen, ook als team, de kern van de schoolorganisatie. De beleidsontwikkeling en -implementatie van de SVZH gebeurt altijd in overleg met de leraren.

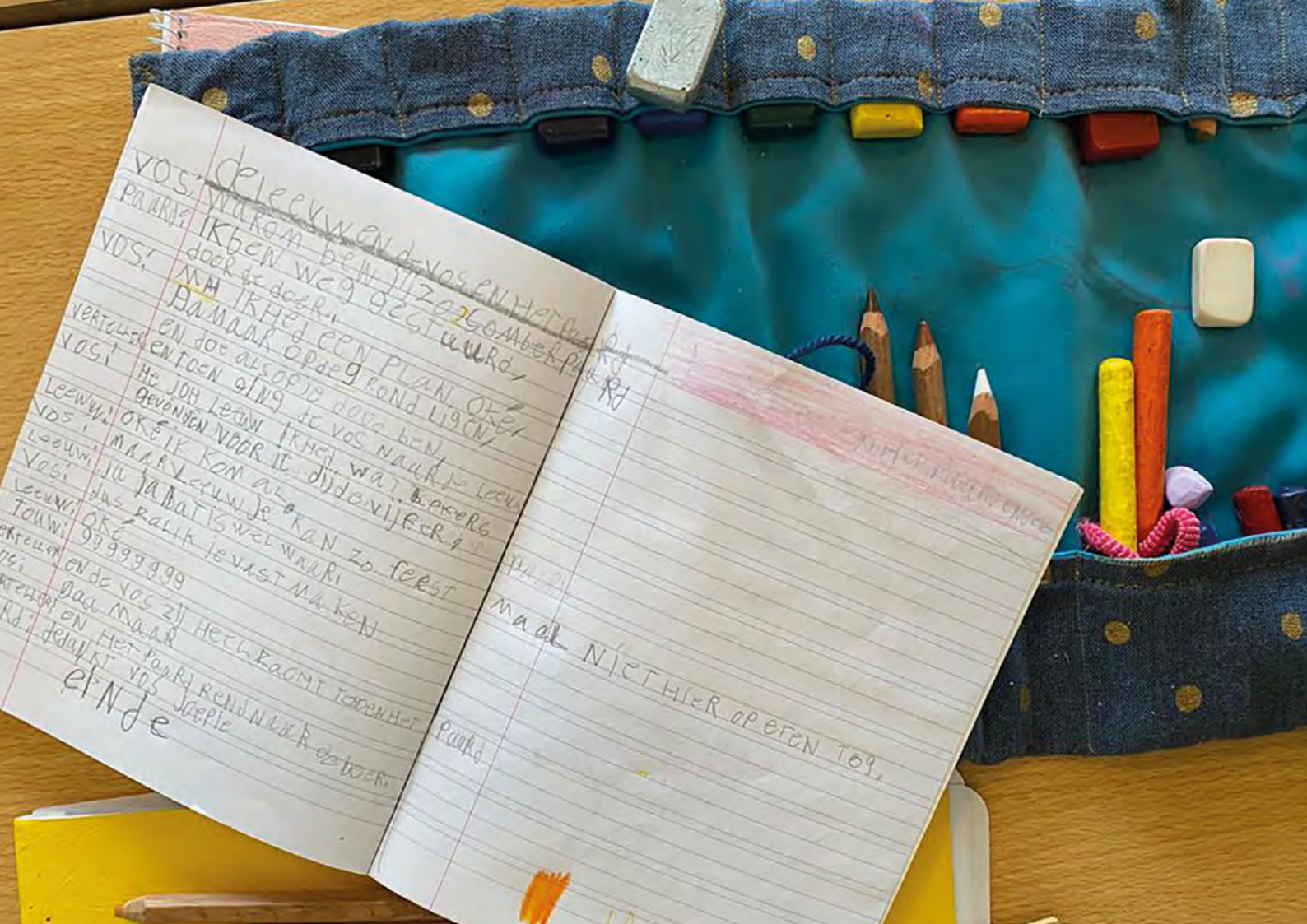
Leraren worden ondersteund door verschillende onderwijsondersteuners. Denk bijvoorbeeld aan: conciërges, administratief medewerkers, intern begeleiders, remedial teachers en onderwijsondersteuners.

Leerlingen

Leerlingen vormen de doelgroep van onze organisatie. De brede ontwikkeling van leerlingen staat centraal in onze scholen en in onze stichting. Bij alle beslissingen die we nemen, hebben we steeds de leerlingen voor ogen. Leerlingen zijn ook vertegenwoordigd in een leerlingenraad, die op elke school aanwezig is.

Ouders

Ouders vertrouwen erop dat onze scholen het beste onderwijs aan hun kinderen bieden. Zij zijn partners voor het leren en ontwikkelen van de leerlingen. Ze ondersteunen de scholen ook bij de jaarfeesten

en schenken een vrijwillige ouderbijdrage aan de scholen voor een hoogwaardige invulling van het vrijeschoolonderwijs.

MR

Iedere SVZH-school heeft een medezeggenschapsraad, waarin ouders en medewerkers zijn vertegenwoordigd.

1.5 Samenwerking met overige partijen

Wij werken ook samen met partners buiten de eigen stichting. Zo is het bestuur lid van de Verenigde Bijzondere Scholen voor onderwijs op algemene grondslag (VBS), de PO-Raad, VTOI-NVTK (platform van intern toezichthouders in kinderopvang en onderwijs) en de Vereniging van Vrijescholen. Via deze laatste vereniging worden onder meer contacten met vrijescholen elders in de wereld onderhouden.

Het bestuur van Stichting SVZH is ook verbonden aan zes verschillende Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs. Deze samenwerkingsverbanden zijn: Samenwerkingsverband Haaglanden (SPPOH), Samenwerkingsverband Delflanden (PPO Delflanden), Passend Primair Onderwijs Rotterdam (PPO Rotterdam), Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Dordrecht (SUV Dordrecht), Samenwerkingsverband Aan den IJssel en Primair Passend Onderwijs Hoeksche Waard. Directeuren en intern begeleiders nemen deel aan de inhoudelijke overleggen van de samenwerkingsverbanden. Het bestuur neemt deel aan de bestuurlijke overleggen.

Aan iedere SVZH-school zijn kinderopvang en buitenschoolse opvang verbonden (zie ook paragraaf 1.2). Er is regelmatig overleg tussen schoolleiders en de diverse opvangorganisaties.

2. Over de kracht van ons onderwijs

Wat maakt vrijeschoolonderwijs uniek? In dit hoofdstuk gaan we in op de uitgangspunten van ons onderwijs en hoe deze gestalte krijgen in de dagelijkse onderwijspraktijk.

2.1 Brede vorming

De maatschappij verandert voortdurend. Mensen die hun persoonlijkheid ten volle hebben kunnen ontplooiën, stevig staan en creatief hebben leren denken, zijn beter voorbereid op veranderingen. Daarom hecht de vrijeschool veel waarde aan een brede persoonsvorming. Volgens Gert Biesta (2015) kan de brede vorming tot stand komen door een gelijkwaardige ontwikkeling in drie doeldomeinen van het onderwijs:

1. Kwalificatie

Hierbij gaat het erom dat kinderen en jongeren de kennis, vaardigheden en houdingen verwerven die ze later nodig hebben in de maatschappij, het vervolgonderwijs en hun beroepsleven.

2. Socialisatie

Het gaat om de manier waarop kinderen en jongeren worden voorbereid op hun plek in de gemeenschap, hoe zij worden ingeleid in bijvoorbeeld cultuur en gewoontes.

3. Subjectificatie (persoonsvorming)

Hierbij draait het om de vorming van leerlingen tot zelfstandige, morele, vrije en verantwoordelijke volwassenen.

Dit laatste domein krijgt in het vrijeschoolonderwijs de nadruk. Natuurlijk zijn de kwalificatie- en socialisatiefunctie ook belangrijk. Maar ze zijn niet het

primaire doel: ze staan ten dienste van de subjectificatie. Het vrijeschoolonderwijs beoogt leerlingen in de eerste plaats te vormen voor het leven, opdat zij als autonome volwassenen in de samenleving kunnen 'aankomen'.

'Ons hoogste streven moet zijn om vrije mensen te ontwikkelen die in staat zijn om uit zichzelf een doel en richting aan hun leven te geven. De behoefte aan verbeeldingskracht, een gevoel van waarheid en een gevoel van verantwoordelijkheid - deze drie krachten vormen de kern van onderwijs.'

Rudolf Steiner (1919)

Om de brede vorming te bevorderen kenmerkt het curriculum van de vrijeschool zich door een breed onderwijsaanbod. Naast de kernvakken taal en rekenen is er veel aandacht aan kunstzinnige vorming en bewegingsonderwijs.

2.2 Subjectiverend onderwijs

In subjectiverend onderwijs sluit het lesaanbod aan bij de pedagogische vraag: wat is wenselijk in de ontwikkeling van de leerlingen, op weg naar een volwassen bestaan in, met en voor de wereld? Deze vraag is leidend bij de keuzes die leraren maken voor de lesstof, het curriculum, werkvormen, de inrichting van klaslokalen, gezamenlijke vieringen.

In de vrijeschool zeggen we vaak: alle lesstof wordt gezien als ontwikkelingsstof. Het is een middel om kinderen te bieden wat zij nodig hebben om zich op hun eigen, unieke wijze te ontwikkelen. Een voorbeeld: goed leren spellen en schrijven worden in het vrijeschoolonderwijs niet gezien als opzichzelfstaande doelen. Het zijn middelen die leerlingen helpen om zichzelf uit te drukken en met anderen te communiceren.

2.3 Wereldgericht onderwijs

Het vrijeschoolonderwijs heeft als taak om kinderen te helpen bij het ontdekken en ontwikkelen van hun talenten, in de volle breedte. Maar het draait niet alleen om persoonlijke ontwikkeling. Vrijescholen vinden het ook belangrijk dat mensen een steentje bijdragen aan de wereld, vanuit hun eigen mogelijkheden en verlangens. Vrijeschoolonderwijs is daarmee een voorbeeld van wat Gert Biesta (2018) 'wereldgericht onderwijs' noemt. Het draait in dit onderwijs om de vraag: wat betekent het voor een kind om te bestaan, in en met de wereld?

'Het doel van het vrijeschoolonderwijs is leerlingen helpen zich zo te ontwikkelen, dat zij als volwassenen hun plaats in de samenleving kunnen vinden.'

Aziza Mayo (2015, p. 21).

Onder meer in ons burgerschapsonderwijs komt deze 'wereldgerichtheid' tot uitdrukking. Wij willen kinderen leren om democratisch met anderen samen te leven. Dit vraagt om een 'wereldse' manier van bestaan, waarbij leerlingen leren om niet alleen hun eigen verlangens na te jagen, maar ook oog te hebben voor anderen. We stimuleren leerlingen daarom om hun eigen wensen en behoeften te toetsen aan de buitenwereld (waar niet alles mogelijk is); we verleiden ze om buiten zichzelf te willen kijken. 'Grenzen ontmoeten en begrenzing begrijpen is een belangrijke manier om werk te maken van burgerschap. Dat werk begint met het ervaren en ontmoeten van weerstand' (Biesta, 2020, p. 39).

Het ervaren van weerstand, en het oefenen met grenzen, kan op tal van manieren vormgegeven worden. Leertaken waaraan de school een bijdrage kan leveren zijn: jezelf leren zien als deel van een groep, een samenleving, de wereld, en je positie daarin in een breder en kritisch perspectief leren plaatsen. In ons kunstonderwijs wordt dit geoefend door het stellen van reflectieve vragen.

2.4 Gezondmakend onderwijs

Vrijescholen streven naar onderwijs dat bijdraagt aan een gezonde ontwikkeling van kinderen tot evenwichtige volwassenen. We hechten veel waarde aan een gezonde omgang met elkaar, aan lichamelijke en geestelijke beweging en aan gezonde voeding. De gezonde ontwikkeling van leerlingen ondersteunen we op verschillende manieren. Zo is de (gezonde) veelzijdigheid van het vrijeschoolonderwijs goed te zien in onze inrichting, binnen de leerstof (de materialen, de vakken en de methodes die we aanbieden), maar ook bij het buitenspelen en buitenonderwijs.

In het onderwijs en bij schoolactiviteiten wordt veel gebruikgemaakt van gezonde, natuurlijke materialen, zoals bijenwas, schapenwol, klei, vuur, cement, stro, baksteen, gedroogde bonen, ganzenveren en inkt.

In de visie van de vrijeschool ondersteunen creatieve activiteiten en bewegingsactiviteiten het leren. Natuurlijk hebben we in het basisonderwijs veel aandacht voor de hoofdvakken – taal en rekenen – en kennisvakken als geschiedenis en aardrijkskunde.

Bij taal en rekenen gebruiken we unieke methodes met bewegen, klappen en stampen. Daarnaast bieden we activiteiten als schilderen, (vorm)tekenen, muziek, handwerken, techniek, houtbewerken, tuinbouw, toneel, vieringen, wereldverhalen, mythologie, broodbakken, vreemde talen, periodeonderwijs, euritmie (een bewegingskunst), zang en dans.

We kiezen ook bewust voor blauwgroene schoolpleinen. Dit zijn schoolpleinen waar natuurlijke elementen aanwezig zijn. Denk aan zand, speelwater, bomen, struiken, bloemen, vijvers, grasvelden, schooltuinen, beschutte natuurlijke plekjes, een amfitheater en/of dieren. Deze pleinen zijn zó ingericht dat kinderen worden uitgedaagd te spelen in en met deze natuurlijke elementen. Zo'n plein hoeft overigens niet alleen uit natuurlijke elementen te bestaan. Ook betegelde stukken of vaste speeltoestellen kunnen onderdeel zijn van een blauwgroen schoolplein.

'Het waartoe van onderwijs is dat kinderen het vermogen ontwikkelen om geluk waar te nemen.'

Helmut Von Hentig (1996, p. 122)

Uit onderzoek van Van-Dijk Wesselius et al. (2015) blijkt dat kinderen met een groener schoolplein een positievere houding hebben ten opzichte van de natuur. Spelen in het groen draagt bij aan hun gevoel van welzijn. Ook wordt een positieve houding ten opzichte van de natuur geassocieerd met milieuvriendelijk gedrag.

Onderzoek op Rotterdamse schoolpleinen heeft ook aangetoond dat groene schoolpleinen bijdragen aan verminderd pestgedrag. Het bleek dat scholen met een groen schoolplein een daling zagen van 26 procent in pestgedrag, ten opzichte van scholen met een traditioneel schoolplein. De sociale hiërarchie is op groenere pleinen minder gebaseerd op fysieke vaardigheden dan op grijze pleinen. Met name de creatieve en talige vaardigheden worden op blauwgroene pleinen meer aangesproken. Fantasie, spel, samenwerken en het overdragen van kennis en normen staan er meer centraal, hetgeen goed

aansluit bij de visie van het vrijeschoolonderwijs (Van-Dijk-Wesselius et al., 2018).

2.5 Jaarfeesten

Vrijescholen markeren bepaalde momenten in de dag en week bewust met een lied of spreuk. Hiermee willen wij de kinderen houvast en een gevoel voor het ritme van de tijd geven. Met onze jaarfeesten markeren we vaste momenten in het jaar. Een jaar is vooral voor heel jonge kinderen nog 'groot' en niet te overzien. Een indeling in maanden is erg abstract, maar jaarfeesten geven vaste herkenningspunten. Ze zorgen ervoor dat de kinderen de veranderingen in de seizoenen en de natuur meer bewust opmerken en meebeleven. Het waarnemen van die veranderingen stimuleert de kinderen ook om onderzoekend, nieuwsgierig en met verwondering naar de wereld te kijken.

2.6 Ontwikkelingsfasen en periodeonderwijs

'Schoolrijpheid' wordt in de vrijeschool niet slechts bepaald aan de hand van leerresultaten, maar ook aan de hand van sociaal-emotionele factoren en rijpheid van de motoriek. Het vrijeschoolonderwijs sluit aan bij de ontwikkelingsfasen die kinderen doorlopen. In iedere fase maken zij een andere ontwikkeling door in denken, voelen, willen. En bij iedere fase horen andere ontwikkelingsbehoeften. Deze behoeften, de inzichten uit het antroposofische mens- en wereldbeeld en de leerplanrichtlijnen vormen het uitgangspunt voor de keuzes van leraren voor de specifieke inhoud van de lessen en gewenste werkwijzen. Ons aanbod is zorgvuldig toegespitst op de leeftijd en belevingswereld van het kind. In de (paweg) eerste zeven jaar van hun leven leren kinderen voornamelijk hun lichaam te gebruiken. Kleine kinderen kruipen, lopen, rennen, springen, klauteren, hinkelen. Hierbij is hun lichaam hun instrument. In de tweede periode (7-14 jaar) beleven kinderen de dingen die op hen afkomen vooral gevoelsmatig. Iets is mooi of lelijk, goed of kwaad, smakelijk of vies, veilig of gevaarlijk, leuk of saai. In deze periode leert het kind door enthousiasme. Na het veertiende jaar kan het kind zelf leren nadenken en oordelen.

Onder meer in de inhoud van het periodeonderwijs sluiten de SVZH-scholen aan bij de ontwikkelingsfasen van kinderen. Iedere schooldag begint met twee uur periodeonderwijs. Daarin staat één vak, gedurende drie weken lang, centraal. Een periode is tien lesuur per week, dus dertig lesuur per periode van drie weken.

Een periode kan gaan over allerlei vakken, zoals sterrenkunde, aardrijkskunde, biologie, geschiedenis, wiskunde, Nederlands, natuurkunde, scheikunde. Vaak wordt er ook (vakoverstijgend) gewerkt aan thema's, zoals Projectieve meetkunde, Ambachten of Middeleeuwen. De thema's zijn zó gekozen dat de lesstof de centrale ontwikkelingsthema's van de leerlingen in dat lesjaar spiegelt. Een voorbeeld hiervan is de Parcivalperiode in de elfde klas (vijfde klas middelbare school), waarin leerlingen met behulp van de Parcivallegende nadenken over wie zij zijn en hoe ze willen zijn (Mayo 2020; Lutters, 2021).

Tijdens het periodeonderwijs wordt de verbeeldingskracht van leerlingen aangesproken. Het hoofddoel van deze lessen is dat het gevoel van nieuwsgierigheid en verwondering van leerlingen geprikkeld wordt en dat zij worden aangemoedigd om zich zó met een thema te verbinden dat ze geleidelijk aan zelf betekenis kunnen vinden en geven aan wat ze ontmoeten in de lessen. De lesstof wordt vaak ook kunstzinnig verwerkt in een zelfgemaakt periodeschrift. Hierin schrijft de leerling dagelijks eigen verslagen, opstellen, maakt hij tekeningen en vat hij samen wat hij geleerd heeft of hoe hij iets gedaan heeft.

De lesstof wordt vaak ook kunstzinnig verwerkt in een periodeschrift

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat het periodeonderwijs een sterk vormende onderwijservaring is voor leerlingen en leraren (Mayo 2020). Ook speelt het periodeonderwijs een belangrijke rol bij het invulling geven aan de subjectiverende functie (zie paragraaf 2.2) van het vrijeschoolonderwijs: (oud-)vrijeschoolleerlingen geven aan dat zij tijdens veel van hun periodeonderwijs hebben ervaren dat zij als een ‘zelf’ konden verschijnen en de wereld ontmoeten. Zij leerden onderwerpen, perspectieven en ideeën kennen die niet direct nuttig waren of een voorbereiding vormden op de examens, maar wel de gelegenheid gaven om te ontdekken wat zij wel of niet interessant, belangrijk of zinvol vonden.

2.7 Pedagogisch leiderschap

Het onderwijs binnen de SVZH-scholen wordt verzorgd door professionele teams, die zich vol overtuiging inzetten voor de brede vorming van alle kinderen (hun pedagogische opdracht). Onze kwalitatief goede leraren voelen zich sterk betrokken bij de leerlingen en geven iedereen persoonlijke aandacht. Dit draagt bij aan het welbevinden van leerlingen.

Het is belangrijk dat de professionals binnen de school steeds blijven benoemen wat hun pedagogische opdracht is, wat deze betekent voor de individuele professional en hoe je aan die opdracht werkt. Dit vraagt om pedagogisch leiderschap.

In de gemeenschap van een school zijn er verschillende leiderschapsrollen te onderscheiden. Deze hangen samen met waarvoor en voor wie de professional verantwoordelijkheid draagt. Voor leraren geldt bijvoorbeeld dat zij leiderschap dragen voor leerlingen in de klas, een directeur is verantwoordelijk voor de leraren en andere volwassenen in de schoolgemeenschap. En al deze volwassenen samen zijn verantwoordelijk voor de schoolcultuur.

Door leiderschap te nemen, houden we elkaar bij de les en zorgen we ervoor dat we kwalitatief goed onderwijs kunnen blijven verzorgen.

‘De professional moet niet alleen goed werk doen, maar ook met zijn werk het goede doen.’

Hans van Crombrugge & Ruben Debusschere (2008, p. 273).

3. Waar staan we nu?

In dit hoofdstuk beschrijven we waar we nu staan. Eerst blikken we kort terug op het vorige beleidsplan. Vervolgens kijken we wat de SVZH-scholen onderscheidt van andere scholen. Tot slot staan we stil bij de actuele situatie.

3.1 Evaluatie van het vorige beleidsplan

Het strategische beleidsplan van 2019-2023, getiteld Goed onderwijs en ruimte voor leiderschap, is inmiddels geëvalueerd. Hierna zetten we de doelen uit het vorige beleidsplan nog eens op een rijtje, geven we aan in hoeverre ze zijn verwezenlijkt en ook welke ontwikkelpunten meegaan naar de komende beleidsperiode.

1. Onze scholen verzorgen eigentijds en zelfverzekerd vrijeschoolonderwijs.

We constateren dat hierin stappen zijn gezet, dat scholen hierin zijn gegroeid. We merken dat het vrijeschoolonderwijs aantrekkelijk blijft voor ouders én leraren die bewust voor onderwijs kiezen waarin het gehele kind gezien wordt. Uit tevredenheidsonderzoeken komt naar voren dat dit echt ons sterke punt is en blijft. Het verstevigen van de persoonsvormende functie van het onderwijs lukt dus weliswaar, maar blijft toch ook voor de komende beleidsperiode een aandachtspunt (zie punt 4).

2. Onze leraren krijgen de ruimte en verantwoordelijkheid om hun eigenheid en professionaliteit verder te ontwikkelen.

In functioneringsgesprekken en tevredenheidsonderzoeken komt naar voren dat wij

ruimte geven voor persoonlijke en professionele ontwikkeling. Toch blijkt er ook een plafond te zitten aan wat wij kunnen bieden: soms moet een medewerker een andere organisatie zoeken om verdere groei (in bijvoorbeeld beleidsontwikkeling of onderzoek) mogelijk te maken.

3. Onze scholen vormen een gemeenschap, waarin kinderen, leraren en ouders zich thuis voelen.

De betrokkenheid van leraren, ouders en kinderen bij de school is groot: samen vormen we een sterke gemeenschap. Dit komt onder meer naar voren tijdens vieringen en jaarfeesten. De waardering die wordt uitgesproken voor deze bijeenkomsten is onverminderd hoog. Zeker na de coronaperiode vonden velen het erg fijn en verrijkend om weer met elkaar samen te komen.

4. Onze scholen staan voor kwaliteit en kwaliteitszorg.

Ook de komende periode blijven we scherp oog houden voor onze kwaliteit en kwaliteitszorg. Dat is nodig, omdat we te maken hebben met een groeiende (zij-)instroom van leerlingen, terwijl er tegelijkertijd sprake is van een (groeïend) tekort aan leraren en schoolleiders. Daarnaast vragen de brede vorming van leerlingen en het taal- en rekenonderwijs gerichte didactische aandacht. Bij instabiele bezetting kan de onderwijskwaliteit echter onder druk komen te staan.

De betrokkenheid van ouders, leraren en leerlingen bij jaarfeesten en vieringen is hoog. Na corona vonden velen het erg fijn en verrijkend om weer met elkaar samen te komen

3.2 Onze marktpositie

Waarin onderscheiden de SVZH-scholen zich van het reguliere onderwijs? Hoe doen we het ten opzichte van andere scholen?

Onze scholen bieden dezelfde kennis aan als elke andere school, maar daarnaast nog méér. We zorgen er niet alleen voor dat leerlingen de kwalitatieve reguliere einddoelen (gesteld vanuit de overheid) behalen, maar geven hun ook extra waarden mee die van belang zijn om je blijvend te willen en kunnen ontwikkelen. Veel van onze leerlingen blijven leren leuk vinden, ook na de (basis)school.

De SVZH-scholen bieden een breed onderwijspakket aan, met aandacht voor de ontwikkeling van cognitieve, sociaal-emotionele, kunstzinnige, ambachtelijke en motorische vaardigheden. Dit helpt leerlingen evenwichtig in de wereld te staan. Zo kan ieder kind vol vertrouwen met de verworven kennis en de ontwikkelde vaardigheden naar het vervolgonderwijs doorstromen.

Onze opbrengsten zijn hoog en het uitstroomniveau is boven het landelijk gemiddelde.

Onze scholen bieden hetzelfde als elke andere school en daarnaast nog méér

3.3 De actuele situatie

Hoe staan we ervoor, bij de start van dit beleidsplan? Hierna benoemen we een aantal opvallende punten.

Groei

Vrijescholen in Nederland maken een sterke groei door. Er zijn nu 120 vrijescholen in Nederland: 94 scholen in het primair onderwijs en 26 scholen in het voortgezet onderwijs. Hoewel het aantal vrijescholen stijgt, komen lang niet alle initiatieven voor nieuwe vrijescholen van de grond. De initiatiefgroepen (ouders) krijgen vaak te maken met allerlei obstakels.

Ook binnen de SVZH zien we een toename van het aantal leerlingen. Deze groei komt vooral van onder: instroom bij de kleuters. Bij een aantal locaties zien wij echter ook veel zij-instroom van leerlingen, veelal omdat hun ouders ontevreden zijn over het elders geboden onderwijs. Tegelijkertijd zien we op een aantal scholen dat de uitstroom toeneemt, om allerlei redenen. Denk bijvoorbeeld aan gezinnen die, naar aanleiding van de coronaperikelen, zijn verhuisd naar een gemeente buiten de Randstad.

De groei van het aantal leerlingen in de afgelopen jaren heeft sporen nagelaten. Kwantiteit en kwaliteit zijn niet altijd hand in hand gegaan. Het is een uitdaging om de antroposofische identiteit te behouden bij sterke groei. Sommige ouders hebben twijfels bij de groei van de scholen, in relatie tot personeelstekort of kwaliteit. De zorgen hebben veel aandacht van scholen gevraagd. Soms hebben deze zorgen geleid tot verbetering van de kwaliteit van de scholen, soms heeft dit ook geleid tot ontevredenheid en uitstroom van leerlingen.

Veel nieuwe collega's

In onze scholen werken veel sterke, betrokken leraren. Binnen de SVZH zien we dat er bovendien steeds meer leraren en schoolleiders instromen vanuit het 'reguliere' onderwijs. Zij geven aan meer verdieping te zoeken en willen bijdragen aan de brede vorming van kinderen. We zijn heel blij dat deze enthousiaste collega's ervoor hebben gekozen om te komen werken bij onze stichting. We bieden hun cursussen aan, zowel intern als extern, via bijvoorbeeld de

Begeleidingsdienst Vrijescholen (BVS). Het vraagt echter tijd en aandacht om nieuwe collega's te scholen in de fundamenteën van het vrijeschoolonderwijs. Zij hebben de vrijeschoolpedagogiek- en didactiek niet van de ene op de andere dag in de vingers.

“Onze hoogste inspanning moet zijn om vrije mensen te ontwikkelen die uit zichzelf kunnen handelen. Alleen mensen die uit zichzelf kunnen handelen, zijn mensen die bijdragen aan de ontwikkeling van de mensheid.”

- Rudolf Steiner

Schoolgebouwen

Stichting SVZH kent een aantal mooi verzorgde schoolgebouwen. Sommige gebouwen hebben bovendien prachtige blauwgroene pleinen (zie paragraaf 2.4). Op andere scholen is er sprake van achterstallig onderhoud, ruimtegebrek of ventilatieproblemen. De komende jaren zullen er op zes locaties grondige renovaties, nieuwbouw of herstelwerkzaamheden verricht worden. Dit vraagt zorgvuldig samenspel tussen een school, de stichting, gemeenten, aannemers en onderaannemers. Deze nieuwbouw- en verbouwprocessen zijn groots en log

door aanbestedingstrajecten, ingewikkelde subsidies en bekostiging, veranderende plannings, veranderende bouwkosten en zorgvuldige communicatie met alle betrokkenen.

Kwaliteitszorg

In paragraaf 3.1 benoemden we al dat de kwaliteitszorg de komende jaren extra aandacht behoeft. Het is nodig om de kwaliteit van het onderwijs integraal te benaderen. Kwaliteitszorg vraagt, naast aandacht voor leeropbrengsten, ook om strategisch personeelsbeleid en een gezonde bedrijfsvoering (zie punt hieronder). De kwaliteitszorg was tot op heden wellicht meer impliciet aanwezig, en de verantwoordelijkheid ervan was een zwak punt. Dit kan én moet beter.

Bedrijfsvoering en personeelsbeleid

Veel scholen zijn vooral gefocust op onze onderwijskundige visie en het antroposofische mensbeeld. Een gezonde bedrijfsvoering en goed personeelsbeleid lijken niet altijd de eerste prioriteit.

Engels

Het vak Engels kreeg van oudsher een brede invulling op vrijescholen. We signaleren dat hierin op verschillende SVZH-scholen een beetje de klad gekomen is de laatste jaren.

Niveaoverschillen en didactische vaardigheden van leraren

We merken dat er tussen leerlingen van ongeveer dezelfde leeftijd (steeds grotere) niveaoverschillen zijn. Doordat we vooral leraarafankelijk onderwijs bieden, kan het lastig zijn om hier didactisch goed op in te spelen. Bij leraarafankelijk onderwijs geeft de leraar

klassikaal les en voeren leerlingen grotendeels dezelfde opdrachten tegelijkertijd uit. Een nadeel hiervan kan zijn dat de leraar minder tijd en ruimte heeft om enkele kinderen bijvoorbeeld even apart te nemen voor extra uitleg of extra uitdaging, terwijl de rest van de klas zelfstandig werkt.

Betrokkenheid ouders

Veel ouders voelen zich sterk betrokken bij onze scholen. Dat komt onder meer tot uitdrukking in de gezamenlijke vieringen, maar blijkt ook uit de kritische vragen die ouders soms stellen, bijvoorbeeld over de snelle groei van sommige scholen.

4 *Wat zien we in onze omgeving?*

In dit hoofdstuk belichten we wat veranderingen in onze omgeving betekenen voor onze scholen. Dat doen we met de hulp van een DESTEP-analyse.

4.1 DESTEP-analyse

Een DESTEP-analyse biedt inzicht in demografische, economische, sociaal-culturele, technische/technologische, ecologische en politiek-juridische ontwikkelingen/factoren die invloed hebben op de omgeving, in dit geval op onze scholen.

4.1.1 Demografie

Het is de verwachting dat in een groot deel van ons werkgebied de bevolking de komende jaren zal toenemen. Dit geldt met name voor de groeigemeenten, waar zich veel jonge gezinnen vestigen. Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat de bevolking zal groeien door migratie. Tegelijkertijd is er in sommige streken in ons werkgebied ook sprake van krimp.

Wat deze factoren precies zullen betekenen voor onze scholen, valt moeilijk te voorspellen. Als stichting volgen wij de leerling-prognoses op de voet, maar door de regiofunctie die onze scholen kennen is de voorspellende waarde van deze prognoses soms gering. Op sommige scholen zullen de aanmeldingen vermoedelijk toenemen, op andere misschien afnemen. Dit is veelal afhankelijk van de wijzigingen in de populatie van een wijk.

4.1.2 Economie

Onder meer door de oorlog in Oekraïne zijn de energielasten flink toegenomen. Dit betekent dat het veel duurder is geworden om schoolgebouwen te verwarmen en te koelen. Het betekent ook, dat meer gezinnen moeite hebben om de eindjes aan elkaar te knopen. Dit kan van invloed zijn op, of gevolgen hebben voor, de vrijwillige ouderbijdrage. De hogere energiekosten zijn zo op twee manieren een risico voor de stichting.

De stijgende energielasten zijn een risico

Op economisch gebied springt ook het landelijke lerarentekort in het oog. Hoewel recent de salarissen in het primair onderwijs zijn gestegen, neemt de instroom op onderwijsopleidingen af. Daarnaast is er een tekort aan schoolleiders. Dat zullen ook onze scholen (blijven) merken. De vrijescholen worden gelukkig wel als aantrekkelijke scholen ervaren door de hoge mate van pedagogische aandacht die leraren kunnen geven.

De overheid investeert momenteel veel in het onderwijs. Zo kunnen scholen onder meer aanspraak maken op

NPO-gelden, subsidie werkdrukvermindering, subsidie basisvaardigheden, zij-instroomgelden enzovoort. Door de tijdelijkheid van deze financiële impulsen bestaat echter het risico dat het vrijgemaakte geld zijn doel voorbijschiet. Het gaat niet om structureel extra geld, waardoor de mogelijkheid aanwezig is dat deze extra middelen vooral ingezet gaan worden voor ad hoc-beleid en de inhuur van tijdelijk personeel.

4.1.3 Sociaal-cultureel

De vrijeschoolbeweging bestaat al meer dan honderd jaar. In die tijd hebben vrijescholen veel ervaring opgedaan met het breed opleiden van leerlingen. Dat spreekt aan: steeds meer ouders kiezen bewust voor ons brede onderwijs. Toch kloppen de beelden (het imago) die ouders, maar ook leraren en schoolleiders, hebben van 'vrijeschoolonderwijs' niet altijd bij de realiteit. (Negatieve) aannames over ons onderwijs kunnen hierdoor een rol spelen bij de beslissing om wel/niet voor de SVZH te kiezen.

Een andere opvallende tendens is de toegenomen individualisering. Op onze scholen willen we graag een gemeenschap vormen van onderwijspersoneel, leerlingen en ouders. Deze wens lijkt soms strijdig te zijn met het verlangen van veel mensen om in de eerste plaats hun eigen plan te trekken.

De uitdaging voor vrijescholen is om de komende jaren meer open te staan voor verschillende perspectieven.

We zien in de samenleving steeds meer diversiteit. Maar niet op de vrijescholen. Zij kennen een vrij 'exclusieve' populatie. Veel ouders van de leerlingen hebben een vergelijkbare sociaaleconomische en culturele achtergrond. Het is voor ons een (noodzakelijke) uitdaging om 'uit de eigen bubbel' te treden en te werken aan inclusie én meer culturele diversiteit. Ons

onderwijs is immers niet alleen op persoonlijke of individuele ontwikkeling gericht, maar streeft juist ook maatschappelijke en collectieve doelen na. Dit betekent dat het belangrijk is dat in de scholen verschillende perspectieven ruimschoots vertegenwoordigd zijn, net als in de veranderende samenleving.

4.1.4 Technologie

Technologische ontwikkelingen gaan snel en hebben een steeds grotere invloed op het leven van veel mensen. In de coronatijd hebben we allemaal ervaren dat technologie (ICT) soms onmisbaar kan zijn, bijvoorbeeld voor het geven van onderwijs-op-afstand en voor onderling overleg. De digitalisering biedt dus veel kansen, voor leerlingen en voor onderwijsprofessionals. Tegelijkertijd vinden we het van belang om ook scherp te zijn op mogelijke nadelige gevolgen van de digitalisering, zoals de negatieve fysieke gevolgen van de 'schermen' en de uitwassen op het gebied van social media.

Binnen de stichting willen we een bewuste visie gaan ontwikkelen op het gebruik van technologie en digitale middelen. Ook faciliteren we dat leraren zich actief en bewust gaan verhouden tot de beschikbare technologie. Verder willen we meer investeren in online vergaderen, om zo de samenwerking tussen en scholing van medewerkers te vergemakkelijken. Ook zullen we 'digitale vaardigheden' opnemen in het leerplan.

4.1.5 Ecologie

Ecologische onderwerpen staan hoog op de agenda in onze samenleving. Steeds meer ouders kiezen voor een bewuste lifestyle en proberen zo verantwoord mogelijk te leven.

Ook in onze bedrijfsvoering werken we zoveel mogelijk duurzaam, om onze 'footprint' zo klein mogelijk te houden. Als we bijvoorbeeld schoolgebouwen gaan renoveren, willen we dat zo duurzaam mogelijk doen. Dat is wel een uitdaging, omdat sommige gebouwen erg oud zijn en doordat duurzame bouwmaterialen en deskundig personeel schaars en duur zijn.

4.1.6 Politiek-juridisch

Het belang van – goed – onderwijs wordt breed gedragen in de samenleving en onderschreven door de politiek. Tijdens de pandemie werd weer eens zonneklaar hoe belangrijk onderwijs is. Beroepen in het onderwijs werden meteen tot ‘cruciaal’ bestempeld. En veel kinderen en jongeren die niet naar school konden, leden hieronder.

In het Regeerakkoord staat dat er een Masterplan Basisvaardigheden komt. Dit moet ertoe leiden dat leerlingen beter toegerust worden op de gebieden taal, rekenen-wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid. De Onderwijsinspectie heeft de basisvaardigheden voor de komende jaren als speerpunt aangemerkt voor alle onderwijssectoren. Sinds begin 2022 is dit een vast onderdeel van het toezicht op besturen, scholen en opleidingen.

Dit zal ook consequenties hebben voor onze scholen. De genoemde vakken zijn in het leerplan van het vrijeschoolonderwijs namelijk veelal verweven met andere vakken. Ze moeten dus meer zichtbaar en verantwoordbaar gemaakt worden (toetsen). Dit betekent dat er meer tijd moet gaan naar de basisvaardigheden, burgerschap en digitale geletterdheid.

De SVZH vindt het uiteraard van belang dat leerlingen goed leren lezen, schrijven en rekenen. Ook hechten we grote waarde aan goed burgerschapsonderwijs, dat we willen invullen vanuit de antroposofie. Tegelijkertijd bestaat wel de vrees dat de inspectie te eenzijdig op de cognitieve ontwikkeling van kinderen focust en zeer controlerend zal optreden.

5. Waar gaan we naartoe?

De sterke kanten van ons onderwijs willen wij in de komende jaren vanzelfsprekend verder uitbouwen. Daarnaast zien we op aantal gebieden ruimte voor duidelijke verbeteringen. Hierna beschrijven we eerst onze missie, kernwaarden, visie en besturingsfilosofie. Vervolgens staan we stil bij onze ambities (strategische doelen).

5.1 Onze missie

Onze missie beschrijft waar wij als Stichting SVZH voor staan.

Het statutaire doel van de stichting is: het onderwijzen, ontwikkelen en opvangen van kinderen en hun ontwikkeling in vrijheid aanmoedigen, zowel in cognitiviteit, inventiviteit, originaliteit en creativiteit. We hebben kennis van de zich ontwikkelende mens en aandacht voor de talenten van elk kind. Ons onderwijs wekt in ieder kind het verlangen om op volwassen wijze in de wereld te staan. We stimuleren de ontwikkeling van kinderen en volgen deze ontwikkeling op de voet.

5.2 Onze kernwaarden

De kernwaarden van de SVZH – vrijheid, gelijkheid en broederschap – komen uit de driegeleding van Rudolf Steiner. Hij ontwikkelde het concept van de driegeleding als een manier om de samenleving te begrijpen en te verbeteren. Hij beschouwde deze drie concepten als onlosmakelijk met elkaar verbonden, maar hij had wel een unieke interpretatie van elk ervan.

Vrijheid

Vrijheid betekent niet dat mensen volledig onafhankelijk moeten zijn van elkaar, maar eerder dat ze hun individuele mogelijkheden en talenten kunnen ontwikkelen in harmonie met anderen. Vrijheid is een innerlijke kracht, die mensen in staat stelt om zelfbewust en verantwoordelijk te zijn en hun eigen lot te bepalen.

Gelijkheid

Elk individu is uniek en draagt op z'n eigen wijze bij aan de samenleving. Alle mensen zijn gelijkwaardig en verdienen dezelfde basisrechten en kansen. Gelijkwaardigheid is een essentieel principe voor sociale rechtvaardigheid en voor een harmonieuze samenleving.

Broederschap

Het is onze taak om elkaar binnen de SVZH te respecteren en elkaar te helpen om ieders potentieel te ontwikkelen. Broederschap is een sociale en spirituele dimensie van menselijke relaties. Het draait erom, dat mensen elkaar ondersteunen en inspireren om het beste uit zichzelf te halen.

5.3 Onze visie

Onze visie beschrijft waar wij als Stichting SVZH voor willen gaan.

In een notendop komt de visie hierop neer: we willen actueel vrijeschoolonderwijs bieden, dat is gebaseerd op onze bestaande (antroposofische) waarden en de brede vorming van leerlingen beoogt.

Hierna lichten we de visie toe.

We bieden actueel onderwijs

Ons onderwijs is eigentijds en altijd in ontwikkeling, zodat het goed aansluit bij zowel de huidige als toekomstige maatschappij.

We bieden vrijeschoolonderwijs

We gaan uit van de kracht van vrijeschoolonderwijs als onderwijsvorm om ons te verhouden tot de pedagogische-didactische opdracht die wij hebben. Het 'vrije' in 'vrijeschool' heeft niets te maken met vrijblijvendheid. Kinderen krijgen een duidelijke structuur aangeboden. Regels zijn regels. Het 'vrije' heeft betrekking op de vrijheid en verantwoordelijkheid die leraren hebben. Zij kunnen zelf, binnen de wettelijke en de door de school gestelde kaders, de lesstof en hun eigen professionaliteit ontwikkelen.

Ons onderwijs wordt gevoed vanuit de antroposofie

De antroposofie gaat ervan uit dat ieder mens een eigen levensweg bewandelt en daarbij een eigen lichamelijke en geestelijke ontwikkeling doormaakt. Het vrijeschoolonderwijs is gericht op de ontwikkeling van de individuele talenten en mogelijkheden van ieder kind.

We bevorderen de brede vorming van leerlingen

Dat doen we onder meer door in ons curriculum aandacht te hebben voor kennis, kunst, creativiteit, beweging, de balans tussen IQ en EQ en zorg voor onze aarde.

5.4 Onze besturingsfilosofie

Onze besturingsfilosofie geeft veel ruimte aan het autonome handelen van de schoolteams op hun locatie, maar wel vanuit de gezamenlijke afstemming op de beleidsterreinen van de SVZH (zie paragraaf 1.2). Er is sprake van 'erkende ongelijkheid' op het ontwikkelingsniveau van scholen. Met andere woorden: de scholen binnen de SVZH staan ieder op een eigen punt in hun ontwikkeling. In gezamenlijkheid binnen de stichting versterkt elke school in stappen die eigen ontwikkeling.

Binnen de SVZH wordt het leiderschap ingericht volgens de volgende gezamenlijke uitgangspunten:

- Eigenaarschap schept vertrouwen
- Ondernemend ontwikkelen
- Eigenheid vanuit verbondenheid
- Kwaliteit gericht op de essentie

5.5 Onze ambities

Vanuit de missie, kernwaarden, visie en sterkte-zwakteanalyse komen de ambities voor 2023-2027 tot stand. De belangrijkste strategische doelen voor 2023-2027 zijn:

- Er is permanent aandacht voor de identiteit van de vrijeschool.
- We zetten in op het vinden én binden én gezond houden van personeel.
- De leerlingen van onze scholen behalen de referentieniveaus die je, conform de schoolweging, van hen mag verwachten. Leraren differentiëren in hun lessen, zodat ze kunnen aansluiten bij de capaciteiten van individuele leerlingen.
- We hebben een gezonde financiële bedrijfsvoering.
- De scholen binnen de SVZH zijn in populatie een afspiegeling van de wijk/regio, waarin zij zich bevinden.

6. Hoe we onze doelen willen verwezenlijken

In het vorige hoofdstuk formuleerden we onze missie, kernwaarden, visie en ambities (strategische doelen). Hierna werken we uit hoe we deze strategische doelen gaan verwezenlijken.

6.1 Er is in permanent aandacht voor de identiteit van de vrijeschool

De komende vier jaar is er volop aandacht nodig voor het opnieuw goed neerzetten van de kern van ons vrijeschoolonderwijs, het werken vanuit de antroposofie. Om het intentioneel pedagogisch-didactisch handelen van leraren (zie Inleiding) te versterken, gaan we coaching en begeleiding inzetten op scholen en in klassen. Daarnaast worden leraren uitgenodigd voor nascholing (zowel via de SVZH-academie als extern). Het doel is om blijvend het handelen van leraren in het vrijeschoolonderwijs te verbeteren.

Daarnaast willen we de komende vier jaar (meer) aandacht schenken aan de wetenschappelijke onderbouwing van onderdelen van het vrijeschoolonderwijs (bijvoorbeeld periodeonderwijs). Hiermee willen we duidelijk maken dat we doen wat werkt, wat bewezen effectief is.

‘Waar is het boek waarin de leraar kan lezen wat lesgeven is? De kinderen zijn zelf dit boek. We moeten niet leren lesgeven uit een ander boek dan het boek dat open voor ons ligt en dat bestaat uit de kinderen zelf.’

– Rudolf Steiner.

Stichting SVZH hanteert een methode van integrale kwaliteitszorg om de identiteit van de SVZH-scholen te onderhouden. Dit betekent dat we voortdurend streven naar verbetering van de vrijeschoolidentiteit op de belangrijke onderdelen van de organisatie: onze gezamenlijke identiteit, specifiek het vrijeschoolgedachtegoed, de bedrijfsvoering (zie paragraaf 6.4), personele zorg (HR-zaken en professionele ontwikkeling,) en natuurlijk de leeropbrengsten (met name de taal- en rekenopbrengsten, zie paragraaf 6.3).

Zoals de titel van dit strategisch beleidsplan ook aangeeft is het de ambitie binnen de SVZH om de ontwikkelingen vanuit de buitenwereld te verbinden in onze scholen. Een belangrijke ontwikkeling in onze maatschappij is digitale geletterdheid. Over vier jaar is digitale geletterdheid een wezenlijk onderdeel van ons curriculum op de scholen, binnen de scholen wordt dan aandacht besteed (en volgens de landelijke kerndoelen verantwoord) aan digitale geletterdheid en mediawijsheid, zodat kinderen leren hoe ze op een verantwoorde manier kunnen omgaan met elkaar middels diverse soorten (nieuwe en sociale) media.

6.2 We zetten in op het vinden, binden en gezond houden van personeel

Hoe zorgen we er de komende beleidsperiode voor dat onderwijsprofessionals bij ons solliciteren en langdurig verbonden willen blijven aan de SVZH?

In het onderwijs zijn er, zoals gezegd, momenteel grote personeelstekorten. De verwachting is dat deze verder zullen toenemen. Het is belangrijk dat we binnen SVZH aandacht hebben en houden voor voldoende instroom en behoud van kwalitatief goed personeel. Vanuit onze opdracht zullen wij personeel werven, behouden en bijscholen.

In het kader van de personeelswerving versterken we de samenwerking met de Vrijeschool Pabo van de Hogeschool Leiden. Aankomende leraren volgen daar het traject Samen Opleidend Leren (SOL). Daarnaast zetten we ook in op het gezamenlijk opleiden van toekomstige eurtmie- en muziekdocenten. Bovendien zoeken we samenwerking met lerarenopleidingen van andere hogescholen. Doel hiervan is om (de pedagogiek van) het vrijeschoolonderwijs op te nemen in het curriculum van deze opleidingen.

Natuurlijk bieden we goede stageplekken aan leraren in opleiding, die hopelijk na hun diplomering dan ook aan onze scholen verbonden willen blijven. We besteden veel aandacht aan het inwerken van nieuwe collega's. Naast de individuele begeleiding op de scholen, zet de

SVZH in op bovenschoolse coaching en scholing. Ook een goed personeelsbeleid draagt bij aan het binden van personeel, net zoals mogelijkheden om te groeien. Daarom bieden wij leraren in de periode 2023-2027 volop gelegenheid om zichzelf te ontwikkelen, bijvoorbeeld binnen de eigen SVZH-academie die maatwerk biedt in bijscholing en coaching. Daarnaast organiseren we gezamenlijke studiedagen voor alle medewerkers én themabijeenkomsten over specifieke vragen en ontwikkelingen.

Andere aandachtspunten zijn: het terugdringen van het ziekteverzuim en de frequentie van ziekmeldingen. Bij het schrijven van dit strategische beleidsplan liggen beide hoger dan het landelijk gemiddelde. Het streven is om in 2027 óp 5 procent, het landelijk gemiddelde, te zitten. Langdurig zieken worden begeleid door een bovenschoolse coach met als doel re-integratie op één van de scholen. Het beleid om het ziekteverzuim te verlagen, en het gezond houden van personeel, zal worden uitgewerkt in het Strategisch Personeelsbeleid 2023-2027.

6.3 Leerlingen behalen de referentieniveaus die je van hen mag verwachten

Binnen de scholen van de SVZH halen de leerlingen de referentieniveaus die je van hen mag verwachten, afgaande op de schoolweging. Om leerlingen hierbij te ondersteunen, differentiëren leraren in hun instructie en onderwijsaanbod.

Referentieniveaus op de basisschool zijn beschrijvingen van wat leerlingen op een bepaald moment in hun schoolloopbaan moeten kennen en kunnen op het gebied van taal en rekenen. Deze niveaus zijn vastgesteld door de overheid. De referentieniveaus zijn bedoeld om ervoor te zorgen dat leerlingen op een gestructureerde en gelijkwaardige manier les krijgen op het gebied van taal en rekenen en om ervoor te zorgen dat zij voldoende voorbereid zijn op het vervolgonderwijs.

Er zijn twee referentieniveaus: het fundamentele niveau 1F en het streefniveau 2F. (Voor taal zijn niveau 2F en

IS aan elkaar gelijk.) Basisniveau 1F is het niveau dat alle leerlingen aan het eind van de basisschool moeten beheersen. Dit niveau geeft aan dat leerlingen in staat zijn om eenvoudige teksten te lezen en te begrijpen, en eenvoudige rekensommen uit te voeren. Het streefniveau is voor leerlingen die meer aankunnen. Het is bedoeld om leerlingen uit te dagen en te stimuleren om meer uit zichzelf te halen. Dit niveau geeft aan dat leerlingen complexere teksten kunnen begrijpen en analyseren, en ingewikkeldere rekensommen kunnen oplossen.

Schoolweging is een landelijk systeem dat door de Onderwijsinspectie gebruikt wordt om de leerresultaten van scholen in het basisonderwijs te beoordelen, rekening houdend met de leerlingenpopulatie. Hierbij wordt gekeken naar verschillende factoren, zoals: het opleidingsniveau van de ouders, het gemiddeld opleidingsniveau van alle moeders op school, het land van herkomst van de ouders, de verblijfsduur van de moeder in Nederland en of ouders in de schuldsanering zitten.

Binnen de SVZH kennen de scholen een lage schoolweging. Een lage schoolweging betekent dat leerlingen volgens het schoolwegingssysteem als minder kwetsbaar worden beschouwd en waarschijnlijk geen extra ondersteuning nodig hebben om academisch succesvol te zijn. Er is dus sprake van hoge verwachtingen als het gaat om het te behalen niveau.

Gezien de lage schoolweging streeft SVZH ernaar dat zo veel mogelijk leerlingen aan het einde van het basisonderwijs een zo hoog mogelijk niveau bereiken, met referentieniveau 1F als minimum en 2F als streven.

Leraren begeleiden leerlingen bij het behalen van het niveau dat past bij hun mogelijkheden. In de scholingen voor leraren is er daarom de komende vier jaar specifiek aandacht voor differentiatie. Ook leren leraren hoe zij het leraar-onafhankelijk werken van leerlingen kunnen stimuleren.

6.4 We hebben een gezonde financiële bedrijfsvoering

Een gezonde bedrijfsvoering staat ten dienste van, en is voorwaardelijk aan, goed onderwijs aan onze leerlingen. De stichting zal financieel gezond moeten zijn én blijven; een financiële bedding is nodig om ruimte te hebben voor de ambities die de stichting heeft.

Binnen de SVZH werken alle scholen transparant en volgens de afgesproken financiële en personele kaders. Het is belangrijk dat alle scholen hun administratie (over leerlingenaantallen, voortgang van leerlingen, fte's, mutaties enzovoort) goed bijhouden in de daarvoor bedoelde systemen. Daarnaast handelen de scholen transparant en voorspelbaar: stukken worden op tijd aangeleverd, cijfers zijn op orde en ontwikkelingen die aan de horizon opdoemen worden tijdig gedeeld. Gezamenlijk wordt er op subsidieaanvragen afgestemd.

Het bestuursbureau stuurt op transparantie, voorspelbaarheid, inspiratie en stabiliteit. In het document Kwaliteitszorg SVZH 2023-2027 wordt dit verder uiteengezet.

Het is essentieel dat bestuursbureau en scholen goed van elkaar weten wie wat wanneer doet. Een heldere communicatie draagt hieraan bij. Wekelijks worden vanuit het bestuursbureau nieuwsbrieven verstuurd naar alle personeelsleden, het managementteam en elke school (de schoolspecifieke nieuwsbrieven). Ook organiseert het bestuursbureau MT-dagen, inspiratiedagen en stichtingsbrede bijeenkomsten over inhoudelijke, strategische en kwaliteitsvraagstukken.

6.5 De scholen zijn in populatie een afspiegeling van de wijk/regio

Veel (nieuwe) groepen in de Nederlandse maatschappij weten de weg naar de vrijescholen nog niet zo goed te vinden. Omdat we onze leerlingen willen voorbereiden op de (veranderende) samenleving, staat het 'binnenhalen en -houden' van leerlingen met diverse achtergronden hoog op onze agenda. De komende vier jaar zullen de scholen binnen de SVZH er aandacht aan besteden om de populatie op de scholen een afspiegeling te laten zijn van de wijk én regio waarin deze scholen zich bevinden.

We willen onze antroposofische traditie delen met een breder publiek en toekomstige generaties

Hoe willen we dat gaan doen? Onderdelen van onze agenda zijn: voorlichting aan 'nieuwe' ouders, aandacht voor ons aannamebeleid, bedrag ouderbijdragen herijken, samenwerking met buurthuizen, wijkcentra en gemeenten. Het werven van nieuw personeel is eveneens van belang, zodat ook onze medewerkerspopulatie een afspiegeling vormt van de diversiteit in de samenleving. Om goed in verbinding te staan met de bewoners in de wijk en regio, zal er bovendien geïnvesteerd worden in communicatie, met diverse doelgroepen, via sociale media.

We laten de komende jaren nog nadrukkelijker zien waar we voor staan, wat de bijzondere kwaliteit van ons onderwijs is. We nodigen potentiële medewerkers en ook ouders uit om kennis te maken met onze scholen en zich te verdiepen in ons onderwijs. De SVZH heeft overigens niet de ambitie om elke nieuwkomer 'antroposofisch te maken'. Wel willen we graag onze antroposofische traditie delen met een breder publiek en toekomstige generaties.

7. Implementatie in de praktijk

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe we dit plan gaan implementeren in de praktijk en hoe we zicht houden op de voortgang.

7.1 Vertaling naar de scholen

Zoals we al aangaven in de Inleiding, vormt dit strategische beleidsplan een onderlegger. Vanuit de stichting zetten wij duidelijke beleidsmatige kaders neer. Deze kaders richten zich voornamelijk op bedrijfsvoering, kwaliteitszorg, personeelsbeleid en de gezamenlijke identiteit. Scholen krijgen de ruimte om deze kaders concreet in te vullen. Zij hebben veel mogelijkheden om dit plan te vertalen naar hun eigen schoolpraktijk en focuspunten te benoemen.

Elke school beschrijft de eigen beleidsvoornemens in een schoolplan, dat een looptijd heeft van vier jaar. Een schoolplan wordt nader uitgewerkt in een jaarplan, waarin iedere school de voorgenomen activiteiten voor dat jaar beschrijft. Het bestuur en de MR van de school moeten de school- en jaarplannen goedkeuren.

Het werken aan het verwezenlijken van de doelen kost niet alleen tijd, maar ook geld. Er zullen investeringen gedaan moeten worden. De concrete investeringen zullen worden beschreven in de schoolplannen.

7.2 Monitoring

De schoolleiders monitoren de uitvoering van de schoolplannen. Zij maken jaarlijks een voortgangsdokument, dat ze aanleveren bij het bestuur. Het bestuur maakt vervolgens een rapportage, waarin de vorderingen van alle scholen met betrekking tot de strategie staan en waarin ook bovenschoolse ontwikkelingen worden meegenomen. Dit wordt besproken met de schoolleiders en de raad van toezicht. Indien nodig, volgt daarna een bijsturing van het strategische beleid, schoolplannen en jaarplannen.

In het jaarverslag van Stichting SVZH worden, tot slot, de belangrijkste zaken uit het betreffende jaar nog eens op een rij gezet, inclusief een financiële verantwoording.

Literatuurlijst

Biesta, G. J. J. (2015). Het prachtige risico van onderwijs. Phronese.

Biesta, G. J. J. (2018). Tijd voor pedagogiek: Over de pedagogische paragraaf in onderwijs, opleiding en vorming. Universiteit voor Humanistiek.

Biesta, G. J. J. (2020). Onderwijsonderzoek: een onorthodoxe inleiding. Bloomsbury.

Biesta, G. J. J. (2021). World-centred education. A view for the present. Routledge.

Eidhof, B., Janssens, M., & Ris, J. J. (2021). Wereldgericht onderwijs: Biesta in de praktijk. Stichting NIVOZ.

Faling, A. (2018). Hoe geven oud-vrijeschoolleerlingen vorm aan hun volwassen bestaan in de wereld? Hogeschool Leiden.

Hubeek, J. J. (2022). Inclusie en diversiteit binnen het vrijeschoolonderwijs: een podcastserie. In A. Y. Mayo (Red.), Werken aan waarde(n)vol vrijeschoolonderwijs voor nu en voor de toekomst (pp. 68). Hogeschool Leiden.

Lutters, F. (2021). Immersion learning: a travelogue. Waldorf Publications.

Mayo, A.Y. (2015). Autonomie in verbondenheid. Waarde(n)vol onderwijs voor nu en voor de toekomst [Lectorale rede, Hogeschool Leiden].

<https://www.hsleiden.nl/binaries/content/assets/hsl/lectoraten/waarden-van-vrijeschoolonderwijs/publicaties/autonomie-in-verbondenheid---lectorale-rede-azizia-mayo-waarden-van-vrijeschool-onderwijs.pdf>

Mayo, A. Y. (2019a). Brede vorming door het periodeonderwijs zichtbaar en inzichtelijk maken. In: Waar moet het vrijeschoolonderwijs anno 2019 aan voldoen? Vereniging van Vrijescholen.

Mayo, A. Y. (2019b). Research in, on, and with waldorf education in The Netherlands. In: J. Miller (Red.), The international handbook for holistic education. Routledge Publishers.

Mayo, A. Y. (2020). De brede vormende werking van periodeonderwijs in de vrijeschool: intenties en handelen. In: P. Sins & R. Berends (Red.), Overbruggen. Verbinden van vernieuwingsonderwijs en onderzoek (pp. 110-118). Saxion Progressive Education University Press.

Mayo, A. Y. (Red.) (2022). Werken aan waarde(n)vol vrijeschoolonderwijs voor nu en voor de toekomst. (pag. 15). Hogeschool Leiden. <https://www.hsleiden.nl/binaries/content/assets/hsl/lectoraten/waarden-van-vrijeschoolonderwijs/publicaties/werken-aan-waardenvol-vrijeschoolonderwijs-mayo-2022-web.pdf>

Modderkolk, W. (Red.) (2021). Waarde(n)vol toetsen op de vrijeschool. Voorbeelden uit de praktijk. Hogeschool Leiden. <https://www.hsleiden.nl/binaries/content/assets/hsl/lectoraten/waarden-van-vrijeschoolonderwijs/publicaties/boekje-waardenvol-toetsen-op-de-vrijeschool.pdf>

Pallas Vrijescholen in Midden- en Zuid-Nederland (2019). Maatschappelijk kunstenaarschap. Hoe Pallas het vrijeschoolonderwijs versterkt.

Steiner, R. (1919). De kernpunten van het sociale vraagstuk. Ef & Ef Media.

Steiner, R. (1981). Opvoedkunst: methodisch-didactische aanwijzingen gebaseerd op de geesteswetenschap. Christofoor.

Van Crombrugge, H., & Debusschere, R. (2008). Virtuous action in organizations: Time for a new professional ethics? *Mens en Maatschappij*, 83(3), 273-298.

Von Hentig, H. (1996). *Bildung - Ein Essay [Education - An Essay]*. Suhrkamp Verlag.

Wesselius, J., Maas, J., Hovinga, D. (2015). De 'leer'kracht van schoolpleinen. Hoe leerlingen uit groep 4, 5 en 6 het schoolplein ervaren, gebruiken en waarderen. In: *De 'leer'kracht van groene schoolpleinen. Het gebruik van de groene buitenruimte in het onderwijsleerproces*. <https://www.hsleiden.nl/binaries/content/assets/hsl/lectoraten/natuur-en-ontwikkeling-kind/leerkracht-van-schoolpleinen.pdf>

Van Dijk-Wesselius, J. E., Maas, J., Hovinga, D., Van Vugt, M., & Van den Berg, A. E. (2018). The impact of greening schoolyards on the appreciation, and physical, cognitive and social-emotional well-being of schoolchildren: A prospective intervention study. *Landscape and Urban Planning* 180, 15-26.

Wiechert, C. (2014). In het midden de mens: Bronnen voor goed onderwijs. Lemma.

Samenwerkende
Vrijescholen
Zuid-Holland

Wij zijn SVZH

Ons onderwijs wekt in ieder kind het verlangen om op volwassen wijze in de wereld te staan. We stimuleren de brede ontwikkeling en volgen deze op de voet.

Onze kernwaarden
Vrijheid
Gelijkheid
Broederschap

8 scholen | > 2000 leerlingen | > 225 medewerkers

Onze Visie

- Vrijeschool onderwijs
- Actueel onderwijs
- Gevoed vanuit antroposofie
- Bevorderen brede vorming

Onze Filosofie

- Eigenaarschap schept vertrouwen
- Ondernemend ontwikkelen
- Eigenheid vanuit verbondenheid
- Kwaliteit gericht op de essentie

DEN HAAG

DELFT

ROTTERDAM

KRIMPEN A/D IJSSEL

OUD BEIJERLAND

DORDRECHT

Onze Ambitie

- Aandacht voor de identiteit van de school
- Vinden-binden-gezond houden personeel
- Referentieniveaus conform schoolweging
- Financieel gezond
- Inclusief onderwijs

Colofon

Stichting Samenwerkende Vrijescholen Zuid-Holland (SVZH)
Vredenhofweg 32A
3062 EP Rotterdam

Telefoon: 010 – 452 81 97

E-mail: info@svzh.nl

Website: www.svzh.nl

Auteur: Jan Jaap Hubeek (bestuurder SVZH)

Eindredactie: Femke van den Berg (Bureau Bisontekst, Nijmegen)

Vormgeving: Rosa Stalenhoef

Fotografie: Twan de Veer, Frank Hoyinck, Majorein Gauw

© SVZH, 2023

Samenwerkende
Vrijescholen
Zuid-Holland